

Hanc divina scientie profunditatem, & infinitatem considerans Propheta Regius, & ad ejus aspectum contrahi- scens, exclamavit: *Confitebor tibi Domine, quantum terribilis magnificentia tua, mirabilia opera tua, & ab initio mea cognoscer animi. Mirabilia facta est scientia tua ex me, confitebor tibi. Et non potero ad eam!* Quae verba expendens Chrysof. bon. de incomprehensibili Dei natura. *Multa sunt (inquit) quae tunc mirantur, non tamen cum timore, ut magnifica aedificia columbarum, ornamenta parietum, picturas corporum; ac maris vastitatem, immensamque aquarum gurgites & altitudinem, non sine metu inspicimus; sed & Prophetas, cum visum id, immensumque divina scientia pelagus inspicit, vertigine quasi toncus stupescit, ac summo cum timore demirans, recedit, acque exclamans, Mirabilia facta est scientia tua!*

Sexto, Scientia Dei commendabilis est ratione sua certitudinis, & infallibilitatis: Deus enim in sua essentia, veluti in speculo nitidissimo & lucidissimo, quod rerum omnium formas exprimit, omnia ab aeterno intuetur, vel in ideis & exemplaribus aeternis, vel in suis decretis, vel in ipsa sua aeternitate, cui cuncta sunt praesentia, ut infra disput. 4. art. 4. declarabitur: quae cum firmissima & immutabilis sint, certissima erit & infallibilis ejus scientia. Quomodo enim mutari vel falli possit, quae cum divino esse identificatur, quod increatum est, quae in decreto efficaci fundatur, quod frustrari nequit; quae ab aeternitate mensuratur, apud quam nulla est transmutatio; neque vicissitudinis obumbratio?

Septimo, ratione sua perfectissima: Sicut enim Sol ex alto caelestem vertice, luce sua quasi oculo terram inspicit, ac illustrat, & omnia facit visibilia: ita Deus acie perfectissima sua, immensa mentis suae, totum orbem inspicit, circumspicit, immo introspicit, & ad fundum quaquaverum propiciat & comprehendit. Quapropter Eccli. 23. oculi Domini multo plus lucidiores super solem dicuntur: neque enim Sol radios in sua terra, aut in profundum abyssi diffundit; cum tamen oculi Domini etiam illis adsit, & omnia intuetur. Quod advertens Boetius libro 5. de consolat. metro 2. haec canit:

Puro clarum lumine Phoebum,
Mellissimam canit eris Homerus;
Qui tamen intra viscera terra,
Non valet, aut pelagi viscera,
Bastorum infirma perungere luce,
Haud sic magis conditor orbis.
Huic ex alto cuncta ruenti,
Nulla terra mole resistit.
Non nox acri nubibus obsistat.
Quis sint, quae fuerint, veniantque,
Una mentis cernit in illu.
Qua quis respicit omnia solus,
Verum possit dicere Salem.

Octavo, ratione fecunditatis, nam ab aeterno Deus per suum intelligere generat Verbum sibi consubstantiale: & in tempore, ut lux maxima, seipsum diffundit ad Angelos, homines, omniaque animalia; factique cognosci & cognoscere omnia, unde Job 38. *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gualo intelligentiam?* Et Jacobus in sua Epist. cap. 3. *si quis vestrum indiget sapientia, postulet a Deo qui datur omnino affluenter.* Ipsique Platonici (ut refert Augustinus 8. de civit. cap. 7.) dicebant, *Deum esse lumen mentium, ad discenda omnia, a quo facta sunt omnia.*

Nono, ratione uniformitatis. Nam divina scientia est immutabilis & invariabilis, nunquam proficiens, nec deficientis; nec transiens de abstractiva in intuitivam, vel de intuitiva in abstractivam, quando obiectum transit a futuro ad praesens, & a praesenti ad praeteritum; qui videt omnia, etiam praeterita, & futura, ut praesentia in mensura sua aeternitate. Unde Eccli. 39. *Opera omnia carnis coram illo, a saeculo & usque in saeculum respicit, & nihil est mirabile in conspectu ejus.* & Boetius 5. de consolat. prosa ultima: *Scientia ejus omnia temporis supergrassa rationem, in sua manet simplicitate praesentia; insinua quoque praeteriti ac futuri spacia complectens, omnia quae jam genuerunt in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praesentium passivo velis quae cuncta cognoscit, non esse praesentium quasi futurum, sed scientiam nunquam deficientem instanti, rectius affirmabis.* De quo plura dicemus infra disput. 4. art. 7. cum de praesentia futurorum contingentium in aeternitate differemus.

Decimo, ratione essentiae: Dei enim scientia ut applicata per decretum, esse causa rerum, non solum directiva, sed etiam effectiva, easque producit per actum imperii, ut infra patebit. Unde Proverb. 3. *Domini sapientia fundavit terram, stabilivit caelestia prudentia.* Et cap. 8. *Divina sapientia loquens in propria persona, dicit: Quando praeparabat caelos, & terram, quando appendebat fundamenta terrae, cum eo eram cuncta componens. Item Sapient. 8. *Qui bonum qua sua magis quam illa est artifex? Ad quod respiciens Dionysius de divinis nominibus, cap. 7. *Divina scientia (inquit) ut ait scriptura, totum est artifex, & semper omnia componit, eoque causa indissolubili coherens & ordinis omnium, sine quo primum, cum sequentium principii***

semper cohaerent, & cum universis conspirationem, concentum, que indissolubili cohaerent.

Undecimo, ratione independentiae a rebus: Illa enim non regulatur aut mensuratur a rebus, sed est illarum regula & mensura, ut docet D. Thom. hic art. 8. ad 3. his verbis: *Sicut scilicet naturalis scientia priora quam scientia nostra, & mensura ipsarum.* Et 1. 2. q. 93. art. 1. *Ratio intellectus divini aliter se habet ad res, quam ratio humani intellectus; intellectus enim humanus est mensuratus a rebus, ut scilicet conceptus hominis non sit verus propter seipsum, sed dicitur verus ex eo quod consonat rebus; intellectus vero divinus est mensura rerum, quia unquamque res in tantum habet de veritate, in quantum imitatur intellectum divinum.* Sicut ergo divinus amor non pendet, nec causatur a bonitate & perfectione quae sit in rebus, nec illam supponit, sed potius efficit, ut tradit idem S. Doctor infra q. 20. art. 1. dicens: *Amor Dei est infusus & causans bonitatem in rebus: Ita Dei scientia non pendet a certitudine & veritate quae sit in rebus, nec illam supponit, sed potius efficit.* Unde infra ostendimus disp. 3. art. 3. non ideo Deum praedicere res futuras, quia futurae sunt: sed potius ideo illas esse futuras, quia sciuntur & cognoscuntur a Deo, per scientiam ejus liberam, innoxiam decreto, ac in eo fundatam, quae scientia visionis appellatur. Quare olim Aegyptii, ut hujus divinae scientiae perpicacitatem & potentiam declararent, hieroglyphice, eam per oculum supra septem fastigium existentem figurabant. Et Eccli. 24. oculi Domini Soli comparantur: quia sicut Sol vivifico luminis sui radio, corruptibilia quaque generat, ita & Deus intuitu suo, & per scientiam visionis cuncta producit, & conservat. Sicut exorientis Sole species agri pulcherrime vernant, rident prata, splendent horti: sic omnia florent, ac vigent, proficiunt Deo, juxta illud Gregorii Magni lib. 39. Moral. c. 6. *Non existentia videntur creari, existentia videntur contineri. Quisquid ergo creator non videt, essentia subsistendi caret.* Sed de hoc iuse, cum de causalitate scientiae Dei differemus disp. 3. art. 1.

Denique Dei scientia, angelicam & humanam superat, ratione entitatis: Nam scientia in Deo non est accidens, sicut in nobis; nec aliqua qualitas sit superveniens & superaddita, sed ipsamet Dei entitas & substantia increata, cum esse Dei sit ejus intelligere. Unde praclare Synesius libro de informis: *Deo sola ad cognoscendam naturam sufficit.* Et Augustinus 7. de Trinit. *Dixi hoc esse, quod sapientem esse.*

DISPUTATIO II.

De Scientia Possibilium.

Scientia Dei absolute & secundum se considerata, eam per ordinem ad creaturas, quae sunt illius obiecta materialia & secundaria contemplantur. Et primo differimus de scientia possibilium, quae simpliciter intelligens appellatur; & auctori postea de scientia futurorum contingentium, quae scientia libera, seu visionis, nuncupatur.

ARTICULUS UNICUS.

Utrum Deus cognoscat creaturas possibiles in sua essentia tamquam in causa?

§. I.

Primitivum quae quoad omnes sunt coeae, conclusio affirmativa statuitur, & ex SS. Patribus suadetur.

Suppono primo contra Auerclium, Deum cognoscere omnes creaturas, non solum secundum illud esse eminentis, & increatum quod habent in Deo; sed etiam secundum esse proprium, & particulare, quod singula in seipsis habent; vel habere possunt extra Deum: subindeque scientiam Dei non tantum terminari ad ipsam Dei essentiam, & ad eminentiam illam omnium rerum creabilium, quam in se formaliter Deus habet; sed etiam ad ipsas res creabiles, quae in ipso non sunt formaliter, sed tantum eminenter.

Probatur primo haec suppositio ex infinita perfectione & cognoscibile distincte & in particulari.

Secundo, Quia aliquando Deus non cognosceret creaturas, sed tantum suam essentiam: ipsa creatura prout sunt in Deo, non sunt creaturae, sed ipsa creatrix essentia.

Tertio, quia ut dicemus disputatione sequenti, scientia Dei est causa rerum: unde fiet Deus illas producat fecundum esse proprium & particulare quod habent in seipsis, ita & illas cognoscit. Adde quod Deus non posset gubernare res hujus universi in particulari si illas non cognosceret: nec reddere unicuique secundum opera sua, si singula distincte & in particulari, non essent ei nota.

Hoc

Hoc praesupposito tamquam certo difficultas est, & gravis controversia inter Thomistas, & Recentiores, de modo quo Deus creaturas cognoscit in seipsis: an scilicet illas cognoscat immediate, & independenter ab essentia divina prius cognita; an vero solum mediate, & in essentia divina tamquam in causa, & medio prius cognito; quod ut melius percipiatur,

Suppono secundo: Duplex a Philosophis solere distinguendum ducens in cognitionem alterius: unum ut quo, quod vocatur *medium in cognitionem*, quale est species impressa, quae non cognoscitur ut quod, sed solum est ratio cognoscendi obiectum quod representat. Aliud ut quod, quod appellatur *medium cognitum*, quale est speculum, v.g. quod prius debet videri, quam in eo videantur obiecta quae representant.

Suppono tertio ut certum, & ab omnibus receptum, Deum cognoscere creaturas in seipso ut in obiecto primario. Patet haec suppositio. Primo quia omnis potentia secundarium obiectum attingit ratione primarii, quod est illud in primario alio modo attingere: Sed creatura sunt primarium: Ergo cognoscit creaturas in seipso ut obiecto primario. Secundo, Cognosci in alio ut in obiecto primario, est ratione illius ut moventis terminare cognitionem: Sed Deus in cognitione creaturarum non movetur ab ipsis, sed a propria essentia, quae unitur per modum speciei, tam in sui cognitione, quam in ordine ad cognitionem creaturarum, alias divina cognitio dependeret a creaturis, & periretur ab illis, quod implicat: Ergo cognoscit illas in seipso, ut in obiecto primario. Tertio, Cognosci in alio ut in obiecto primario, est cognosci per speciem illius: Sed creaturae cognoscuntur a Deo per speciem non illis propriam, sed sui: Ergo illas cognoscit in seipso ut in obiecto primario.

Solum ergo difficultas est, & celebris inter Thomistas & Recentiores controversia, an Deus in seipso, ut causa & prima, & medio prius cognito, creaturas possibiles cognoscat: Hoc enim negat Vasquez hic disp. 60. cap. 2. & 3. quem sequuntur plures ex Recentioribus: affirmant vero Thomista, & plures alii, cum quibus

Dico: Deum cognoscere creaturas in sua essentia tamquam in causa.

Probatur primo conclusio ex Dionysio Areopagita, Theologorum Principe, qui aperte tradit nostram sententiam cap. 7. de divinis nominibus; ubi habet haec verba: *Neque autem ea quae sunt ex his quae sunt discens noscitur divina mens, sed ex se & in se per causam rerum omnium cognitionem, scientiam, essentiamque anticipatam & ante comprehensionem habet: non quod per speciem singula consideret, sed quod uno complexu omnia sciat.* Et paucis interpositis, addit: *Seipsum ergo cognoscens divina sapientia, novit omnia.* Hic locus adeo clarus & expressus est, ut plures ex Recentioribus fateantur illum nullam interpretationem posse admittere.

Eum tamen conatur interpretari Vasquez, asserendo Dionysium nihil aliud voluisse, quam quod Deus a seipso non a rebus cognitionem accipiat.

Sed haec interpretatio legitima non est, tum quia Dionysius eo loco expresse loquitur de cognitione creaturarum in essentia divina ut in causa, ut patet ex illis verbis, *sed uno complexu omnia sciat.* Unde D. Thomas 1. contra Gent. cap. 49. Dionysium in hoc sensu intelligit, ut constabit ex ejus verbis infra referendis: Tum etiam, quia Dionysius asserit, Deum ex se, & in se per causam rerum omnium anticipatam habere scientiam: Sed per hoc quod non accipit cognitionem a rebus, licet salvetur esse cognoscere illas, non tamen salvatur illas in se per causam cognoscere: Angelus enim a rebus cognitionem non accipit, & tamen propter hoc nequit dici res a se distinctas in se per causam cognoscere: Ergo per hoc solum quod Deus non accipit cognitionem a rebus; non salvantur verba Dionysii.

Nec valet quod subdit Vasquez, nempe verba illa, *sed uno complexu omnia sciat*, non aliud significare, quam quod unica cognitione, seu unico intuitu, Deus cognoscat omnia. Si enim haec interpretatio valeret, eodem modo esset verum dicere Deum seipsum uno creaturarum complexu cognoscere; sicut verum est asserere ipsum cognoscere creaturas unico cause complexu: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illa interpretatio potest admitti. Unde merito ait Suarez, Vasquez, SS. Patres, ad arbitrium suum, magis quam ad illorum mentem interpretari.

Probatur secundo conclusio ex Augustino lib. 4. de Genesi ad lit. cap. 23. & 24. ubi duplicem creaturarum cognitionem in mente Angelorum distinguit; alteram illarum in verbo, quam *matutinam* appellat; & asserit in ipso, tamquam per illud quod facta sunt, cognosci creaturas, quod idem est, ac eas cognoscere in verbo ut causas; alteram creaturarum in propria ipsarum natura, quam appellat *vesperinam*, de qua dicit lib. 11. de Civit. cap. 7. *Cognitio creaturae in seipso, decoloratio est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur, velut in arte per quam facta est.* Ergo

Theol. Concl. Tom. I.

juxta illius mentem, Angeli beati cognoscunt creaturas in Deo tamquam in causa: Sed Deus perfectissimus quam Angeli, seipsum ut creaturarum causam cognoscit: Ergo in se ut in causa cognoscit creaturas.

Nec magis feliciter interpretatur Vasquez, Augustinus, quam Dionysium, dum asserit, Angelum locum citatis solum velle creaturas ab Angelis beatis cognosci in Deo per cognitionem matutinam, improprie, & secundum esse eminentiale, quod habent in illo; quatenus scilicet cognoscitur eminentiale divina, seu ipsa creatrix essentia; non vero proprie, & secundum esse formale, ac proprias earum rationes & differentias. Hanc enim solutionem in Tractatu de visione beatifica disput. 4. artic. 4. efficaciter confirmavimus, tum ex ipso Augustino asserente cognosci creaturas, *per ipsam artem per quam facta est*; creaturae autem solum facta secundum esse eminentiale quod habent in Deo, quod increatum esse, cum non sit aliud quam ipsa creatrix, & increata Dei essentia. Tum etiam ex D. Thom. infra quest. 58. artic. 7. de Angelis beatis dicente: *Non enim videndo verbum, cognoscunt solum illud esse verum quod habent in propria natura: sicut Deus per hoc quod videt se, cognoscit esse verum quod habent in propria natura.* Quibus verbis aperte declarat, beatos in verbo cognoscere creaturas, secundum proprias rationes & differentias, & non tantum secundum esse eminentiale quod habent in Deo.

Probatur tertio conclusio ex eodem S. Doctore, qui 10 variis in locis aperte docet nostram sententiam, praeterim 1. contra Gentes cap. 49. his verbis: *Colligendo igitur haec dicit conclusiones, apparere Deum cognoscere seipsum, quasi primo & per se naturam, alia vero sicut in essentia sua visio.*

Quod autem loquitur de essentia sua visa, ut causa creaturarum constat: Primo, quia conclusiones illas deductas probat hoc discursu: *Effectus cognitio sufficienter habetur per cognitionem sui cause, Deus autem est causa creaturarum: cum igitur essentiam suam plenissime cognoscit, operatur potest quod etiam alia cognoscit.* Secundo, quia in ejusdem veritatis confirmationem adducit haec verba Dionysii lib. 7. de divinis nominibus: *Non secundum visionem singulis se imitatur, sed secundum causas continentiam scit omnia.* Tertio, quia in hac parte qu. 12. art. 8. expresse docet; beatos videre creaturas in Deo tamquam in causa; sic enim discurre: *Manifestum est, quod sic aliqua dicitur in Deo, secundum quod sunt in ipso: omnia autem alia sunt in Deo, sicut effectus sunt virtute in sua causa: sic igitur videntur omnia in Deo, sicut in sua causa.* Unde cum cognitio beatorum sit exemplata a cognitione qua Deus cognoscit seipsum, & illam participet & imitetur, manifestum est, juxta Doctoris Angelici principia, Deum in seipso tamquam in causa creaturas cognoscere. Quare Valentinus Herice, ejusdem Societatis scriptor, se valde demirari, ait, quanto animi conatu contendat Vasquez derogare D. Thomam in suam sententiam, qui sane sic expressit ejus testimonium attento disset, omnem animi conatum & ardorem deservisset.

§. II.

Eadem veritas ratione suadetur.

Nostrae conclusioni non solum favet auctoritas SS. Patrum, sed etiam efficaciae rationes illam suadent. Prima sumitur ex D. Thoma hic art. 6. potestque sic breviter proponi: Non potest aliqua causa comprehendere, nisi in ea continens effectus in illa contenti, Sed Deus est causa continens eminenter, & seipsum comprehendens; Ergo in se ut in causa omnes creaturas cognoscit. Minor patet, Major probatur. Tunc aliqua causa comprehenditur, quando cognoscitur adaequate, & omni modo quo cognoscibilis est: Sed non potest cognosci adaequate, & omni modo quo cognoscibilis est, nisi in illa cognoscantur effectus quos virtualiter in se continet: Ergo non potest cognosci comprehensive, nisi in illa cognoscantur effectus quos eminenter aut virtualiter continet. Major constat, Minor probatur. Causa continens eminenter, aut virtualiter aliquos effectus potest attingi ut ratio cognitionis illorum: Ergo nisi sic cognoscatur, non cognoscitur adaequate, & omni modo quo cognoscibilis est.

Huic argumento, cui potissimum innititur nostra sententia, respondet Vasquez, negando Majorem, ad ejus probationem, distinguit Minorem, & dicit illam esse veram de causa relata ad effectus, falsam vero de causa omnino absoluta: Deus autem nulla ratione reali potest ad creaturas referri, sed tantum relatione rationis, quae nec a beatis, nec ab ipso Deo configitur; & ideo non est necesse, quod ut Deus comprehenderetur a seipso, vel ut clare videretur a beatis, in illo ut in causa & medio prius cognito, cognoscantur creaturae possibiles.

Sed contra; ut Deus per modum obiecti cogniti repraesentent creaturas, non requiritur respectus realis ad illas: Ergo ex eo quod absolute sit a respectu reali ad creaturas, non tollitur quod in illo, ut causa, & medio cognito possit,

possunt, & debent cognosci creaturæ. Consequentia patet. Antecedens probatur multipliciter. In primis enim Deus (ut fatur Vasquez loco citato) representat creaturas ut verbum, representatione formali, absque eo quod dicat realem respectum ad illas: Sed non est ratio, cur magis requiratur respectus realis in representante obiective, quam in representante formaliter: Ergo ut Deus representet creaturas per modum obiecti cogniti, non existit realis respectus ad illas.

14. Secundo, Deus physice continet creaturas, alias non esset omnipotens, & tamen absolutus est a respectu reali ad illas: Ergo etiam absque respectu reali ad creaturas, continet illas representative obiective. Patet Consequentia, nulla enim est ratio assignabilis, cur physica contentio effectus, absque respectu reali salvetur, & contentio intentionalis, qualis est contentio obiecti representati, realem respectum exposcat.

15. Tertio, idem Antecedens probatur ex alia hujus Auctoris doctrina. Ille enim docet disputatione citata, quod licet creatura non cognoscatur in Deo ut in medio prius cognito, cognoscatur tamen ex illo: Sed nulla potest assignari ratio, cur requiratur relatio ad esse medium in quo, & non requiratur ad esse medium ex quo: Ergo absque tali respectu creaturæ cognoscuntur in Deo, ut in medio, & obiecto prius cognito.

16. Denique, Quod causa ut cognita, obiective representet effectum, non provenit ex eo quod in illa imperfectio est, sed ex eo quod est perfectio: At causam ad effectum referri relatione reali transcendentali, ad imperfectioem pertinet, ad perfectionem, Ergo obiectiva representatio per modum obiecti cogniti, non convenit causæ que refertur ad effectus, quia ad illas refertur, sed quia illas in se continet, ac proinde perfectissime convenit Deo hujusmodi representatio, quamvis absolutus sit ab ordine reali ad creaturas.

17. Secunda ratio: eodem unum in alio cognoscitur, quo in illo continetur. Sed creatura continetur in essentia divina tanquam in causa: Ergo in illa ut in causa, a Deo & a Heatis cognoscitur.

Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio: Essentia divina continet creaturas contentio representative, cum illas manifestat & representat divino intellectui: Sed talis vis & contentio representative, non potest aliunde ei competere, quam ex eo quod eminentialiter illas continet ut illarum causa: Ergo creaturæ representantur & cognoscuntur in essentia divina tanquam in causa. Major patet. Minor probatur. Contentio representative visus obiecti in alio, vel provenit ratione similitudinis, vel ratione dependentiæ, vel ratione continentis virtualis, seu eminentialis: Sed Deo non convenit representatio obiectiva creaturarum, ratione similitudinis, cum infinite distet ab illis, nec ratione dependentiæ, cum sit omnino independens a creaturis: Ergo illas solum representat, representatione fundata in contentio eminentiali, qua continet creaturas ut causa.

18. Confirmatur amplius: Quia creaturæ representant Deum ratione dependentiæ, non possunt ducere in illius cognitionem, nisi cognite ut effectus: Sed Deus representat creaturas ratione contentio eminentialis illarum, per modum causæ: Ergo nec proprio nec creato intellectui, potest illas representare, nisi cognite ut causa. Quia ratio utilis est D. Thomæ q. 2. de verit. art. 4. in corpore.

19. Tertia ratio sic potest proponi. Deo, ut ipse intrinsece perfectio, attribuit debet modus cognoscendi creaturas, omnium perfectissimus: Sed modus ea cognoscendi in sua essentia tanquam in causa, nobilior est & perfectior, quam modus illas cognoscendi immediate in seipsis, & secundum propriam illarum cognoscibilitatem, & veritatem quam vocant obiectivam: Ergo Deus in sua essentia tanquam in causa, creaturas possibiles cognoscit. Major constat. Minor probatur primo ex Augustino supra relato, dicente: *Cognitio creaturæ in seipsis, decloratior est, quam cum in Dei sapientia cognoscitur, veluti in arte per quam facta est.* Secundo ratione, nam perfectus est cognoscere creaturas in veritate prima & increata, quam illas videre ratione veritatis creatæ & participatæ quam habent in seipsis: tanto enim perfectius res cognoscitur, quanto perfectiori medio attingitur, & ad altiore rationem formalem reducitur: unde cum divina essentia sit veritas prima & increata, ac per essentiam talis, veritas autem obiectiva in qua Vasquez & alii Recentiores dicunt Deum cognoscere creaturas in seipsis, sit solum quædam veritas creatæ & participatæ: perfectius est cognoscere creaturas in essentia divina tanquam in causa, quam immediate in seipsis, & secundum propriam illarum cognoscibilitatem, & veritatem obiectivam.

20. Quarta ratio: Cognitio quam Deus habet de creaturis, cum sit perfectissima, non solum habet rationem scientiæ, sed etiam sapientiæ: At sapientia est cognitio rerum in causa, & per causam altissimam: Ergo cum Deus sit prima, suprema, & altissima omnium causarum,

in seipso, & in sua essentia tanquam in causa, omnes creaturas cognoscit.

S. III.

Convellitur præcipuum fundamentum Vasquez.

Præcipuum fundamentum quo Vasquez ducitur ad negandum Deum cognoscere creaturas possibiles in essentia sua tanquam in causa, est quia existimant essentiam divinam non esse intrinsece connexam cum creaturis possibilibus. Tum quia (inquit) magis necessarium non potest cum minus necessario connecti: Deus autem, utpote ens a se, magis necessarius est, quam creaturæ, que sunt entia ab alio. Tum etiam, quia non fiat unum intrinsece connecti cum alio, & non dependere ab illo: unde cum essentia divina sit omnino independens a creaturis possibilibus, non est intrinsece connexa cum illis. Sic dicitur prælati Auctor diff. 54. cap. 6. n. 26. Sed hic discursus non concludit: Ergo præcipuum eius fundamentum corruit.

Minor probatur multipliciter. Primo ex D. Thomæ q. 2. de verit. art. 3. ad 11. ubi sic habet: *Dicendum quod quamvis si a linea dimittatur punctus in actu, nihil deperit de lineæ quantitate, si tamen dimittatur a linea quod non sit a puncto terminabile, peribit linea substantia. Similiter etiam est de Deo, non enim aliquid Deo deperit, si creaturæ dimittatur non esse, deperit tamen perfectio ipsius, si auferatur ab eo potestas producendi creaturam.* Sed si creaturæ modo possibiles recederent repugnantes, aufereretur a Deo potestas producendi creaturas: Ergo periret aliquid perfectio- nis ipsius, & consequenter Deus, ratione sue perfectionis, est intrinsece connexus cum creaturis possibilibus. Quod etiam ratione fusoletur: Nulla potentia potest existere sine suo obiecto, ac proinde habet cum illo necessariam connexionem: Sed obiectum omnipotentis est ens possibile, five creabile, ut docet idem S. Doctor infra qu. 25. art. 3. in corpore. Ergo si nulla creaturæ foret possibilis, non esset in Deo omnipotentia, ac proinde illa est essentialiter connexa cum possibilitate creaturarum.

Secundo probatur eadem Minor principalis & magis declaratur inefficacia fundamenti propositi. Magis necessarium potest cum minus necessario, ab intrinsece connecti: Ergo quamvis Deus sit magis necessarius, quam creaturæ possibiles, non sequitur ipsum intrinsece cum illis non connecti. Consequentia patet. Antecedens probatur. Veritas principiorum est magis necessaria, quam veritas conclusionis, ut ex Aristotele docent communiter Logici, & tamen illorum veritas est intrinsece connexa cum veritate conclusionis; alias in reâ demonstratione possent præmissæ esse veræ, quamvis conclusio esset falsa: Ergo magis necessarium potest intrinsece cum minus necessario connecti. Et ratio a priori est, quia eo ipso quod unum est necessarium a se, & alterum necessarium ab alio, illud magis necessarium est: fiat autem necessarium a se connecti cum habente necessitatem ab illo, dummodo utrumque sit necessarium simpliciter, ut constat in principiis & conclusionibus: Ergo magis necessarium potest cum minus necessario, ab intrinsece connecti.

Denique probatur eadem Minor principalis, & magis adhuc convellitur idem fundamentum Vasquez: Stat unum intrinsece connecti cum alio, & non dependere ab illo: Ergo ex eo quod essentia divina sit independens a creaturis possibilibus, non recte inferri eam cum illis intrinsece non connecti. Consequentia patet. Antecedens probatur primo. Essentia, ut radix est proprietatis, est intrinsece connexa cum illis, & tamen prout sit, non est ab illis independens: Ergo sit sine dependentiæ connexio.

Secundo. Unum relativum est cum alio connexum, & tamen non dependet ab illo, alias simul natura & cognitio non essent: Ergo verum est Antecedens.

Tertio. Veritas principiorum, prout a priori inferri veritatem conclusionis, est connexa necessario cum illa (alias, ut supra arguebamus, posset veritas principiorum cum falsitate conclusionis conjugui) & tamen veritas principiorum, ut a priori inferuntur veritatem conclusionis, non est dependens ab illa: si enim ut dependens eam inferret, inferret formaliter ut effectus, ac proinde non a priori, sed a posteriori illam probaret: Ergo idem quod prius.

S. IV.

Solvuntur Objectiones.

Obijcies primo: Angelus comprehendit suam virtutem intellectivam, & tamen non cognoscit omnes suas intellectiones possibiles; alioquin in sua virtute naturali posset cognoscere omnes creaturas possibiles in particulari, que essent obiecta talium intellectionum; cum repugnet unumquodam, prout ab alio distinctum, comprehendere nisi scilicet quodammodo est, cognoscatur obiecta a quibus distinctionem accipiunt: Ergo quamvis Deus comprehendat suam

suam omnipotentiam, non sequitur quod in seipso tanquam in causa, omnes creaturas possibiles cognoscat, sique ruit præcipuum fundamentum nostre sententiæ.

25. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritate. Ratio discriminis est, quia intellectus Angelus non est causa completa omnium intellectionum quas elicere potest, cum ratione sui non habeat sibi unitas species representativas omnium possibilium, quibus intellectus ad intelligendum compleri potest: omnipotentia vero Dei est virtus completa & perfecta respectu omnium possibilium, secundum omnem rationem, & quia in sola causa completa, adæquata, & perfecta, potest cognosci effectus, virtus intellectiva Angelus potest comprehendere ab ipso, non cognitis in particulari omnibus intellectionibus in sua virtute contentis; licet virtus divina comprehendere nequeat, non cognitis omnibus creaturis possibilibus, secundum proprias, peculiariisque perfectiones, quibus ad invicem distinguuntur.

27. Obijcies secundo: Illud quod habet rationem medii ducentis in cognitionem alterius, debet dicere ordinem ad illud, & ei per se assimilari: Sed divina essentia, cum sit absoluta & independens a creaturis, non refertur ad illas; & cum non conveniat cum illis, nisi tantum analogice; ipsis non assimilatur perfecte: Ergo non habet rationem medii ducentis in cognitionem creaturarum possibilium.

28. Respondeo primo, hoc argumentum æque & magis militare contra Adversarios, cum illi doceant essentiam divinam habere rationem speciei intelligibilis, immediate representantis creaturas; & species intelligibilis majorem debeat habere proportionem & similitudinem cum obiecto quod primario representat, & magis ad illud referri, quam illud quod habet solum rationem causæ & medii cogniti respectu illius.

29. Respondeo secundo, negando Majorem, quantum ad primam partem; non enim semper requiritur, quod medium manifestans dicat ordinem ad rem quam manifestat, sed sufficit quod res manifestata ad illud referatur: unde cum creaturæ dicantur habitudinem ad divinam essentiam & omnipotentiam, tanquam ad causam, habeantque intantum ab illa dependentiam; essentia divina, quamvis absoluta ab omni respectu creaturarum, potest habere rationem medii ad illas cognoscendas. Pro citius elucidatione.

30. Advertendum est, quod quodam medium representans, & res representata, sunt intra eundem ordinem; debent dicere habitudinem ad invicem; secus vero quando medium est ordinis superioris & increati, ut contingit in proposito. Sicut quamvis in rebus creatis, mater & filius dicant mutuum relationem ad invicem, tamen inter Christum & B. Virginiem, cum sit relatio motiva, quia suppositum Verbi Divini, cum sit ordinis superioris & increati, est incapax relationis realis ad creaturam.

Ad secundam vero partem Majoris, in qua dicitur, illud, quod habet rationem medii cogniti; respectu alicujus obiecti, debere ipsi assimilari; dicendum est, ad rationem medii cogniti, non requiri convenientiam univocam, aut similitudinem formalem cum obiecto quod manifestat, sed sufficere convenientiam, & similitudinem quandam causalem, & veluti radicalem, ut constat in essentia, que habet rationem medii ad cognoscendas proprietates que ab ipsa dimanant, & tamen non convenit univocoque illis, cum sit in genere substantiæ, proprietates vero in genere qualitatibus; nec habet cum ipsis similitudinem formalem, sed tantum causalem & radicalem, quatenus est illarum causa, & veluti radix a qua procedunt. Idem cum proportione dicendum est in proposito, ut enim essentia divina habeat rationem medii cogniti respectu creaturarum, sufficit quod habeat cum illis similitudinem quandam causalem, & veluti eminentialem, & quod in ratione primæ causæ eminenter continent omnes illarum perfectiones & differentias, etiam atomas & individuales.

Obijcies tertio: Inter medium cognoscendi, & rem cognitam, debet esse necessaria connexio, alias non posset ducere in certam & infallibilem illius cognitionem; sicut medium probabile non ducit in certam ac scientificam cognitionem conclusionis, quia necessario cum illa non connectitur: Sed inter essentiam divinam, & creaturas possibiles, non reperitur necessaria connexio: Ergo illa non potest deserveo ut medium ad illas cognoscendas. Major constat. Minor vero probatur multipliciter. Primo, quia si essentia divina haberet connexionem necessariam cum creaturis possibilibus, illis destructis, ea pariter destrueretur, quod videtur absurdum.

Secundo, Si omnipotentia Dei esset necessario connexa cum creatura possibili, æque necessarium esset creaturam esse possibilem, ac Deum esse omnipotentem; immo cum omnipotentia Dei sit ipse Deus, non minus necessaria foret possibilitas creaturæ, quam existentia Dei, quod etiam videtur falsum, & repugnans principiis fidei & humanis naturalibus; cum Deus sit ens a se & per essentiam, & quæcumque creatura possibilis, ens ab alio, & per participationem.

Tertio, Si essentia Dei cum creaturis possibilibus connecteretur, dependeret ab illis: Sed hoc dicitur negari: Ergo nec illud. Sequela Majoris probatur: Tum quia illud dependet ab alio quod sine illo nequit subsistere: At si essentia divina cum creaturis possibilibus necessario connecteretur, non posset sine illis subsistere: Ergo penderet ab illis. Tum etiam, quia illa mutuo dependent, que posita se ponunt, & ablata se auferunt: Sed si essentia divina cum creaturis possibilibus necessario connecteretur, illis sublatis tolleretur: Ergo penderet ab illis.

Respondeo concessio Majori, negando Minorem: nam divina essentia & omnipotentia habent connexionem simpliciter necessariam cum tota collectione rerum possibilium, tanquam cum obiecto & termino adæquato, & cum quolibet possibili, tanquam cum obiecto & termino inadæquato.

Ad primam probationem in contrarium, dicendum est, quod destructis creaturis possibilibus, destrueretur divina omnipotentia, non quidem a priori & per locum intrinsecum, sed a posteriori & per locum extrinsecum. Ratio est, quia possibilitas creaturarum non est aliquid in se actu extra potentiam causæ, nec proinde potest destrui nisi in causa: non potest autem hæc possibilitas in causa destrui, nisi destruat vis producendi creaturas, que est ipsamet causa, ac proinde nisi destruat ipsa causa.

Ad secundam probationem, nego sequelam Majoris; fieri enim potest aliquid se esse inter se connexa, quod deficienti uno, impossibile sit aliud non deficere, & tamen quod unum sit magis necessarium quam valde, quia unus necessitas firmiori nititur fundamento: v. g. magis necessarium est hominum esse rationalem, quam risibilem, & tamen deficienti risibilitate, destruetur etiam rationalitas in homine; & universalius principia sunt magis necessaria quam conclusiones, ut docent Dialectici, & tamen deficienti veritate conclusionum, veritas principiorum deheret.

Ad tertiam nego etiam sequelam Majoris, nam inter medium cognoscendi & rem cognitam, non debet esse semper necessaria connexio, per mutuum dependentiam utriusque extremi, sed sufficit quod sit necessaria connexio, per dependentiam in uno, & eminentiam in altero. Unde ad primam probationem in contrarium, distinguo Majorem: Illud dependet ab alio, quod sine illo nequit subsistere, ratione subordinatiōis ad illud, concedo Majorem. Ratione continentie illius per modum causæ, nego Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Et incho in divinis, ubi Pater nequit sine Filio subsistere, & tamen non dependet ab illo: & in creatis, ubi unum relativum non potest sine alio subsistere, & tamen est sine dependentia ab illo, alias simul natura & cognitio non essent. Similiter essentia est radix proprietatum, est intrinsece connexa cum illis, & tamen prout sic non est ab illis dependens: Ergo sit sine dependentia connexio, ut supra arguebamus.

Ad secundam probationem distinguo Majorem: Illa mutuo dependent, que posita se ponunt, & ablata se auferunt: si se ponant & auferant a priori, & per locum intrinsecum, concedo Majorem: si unum a priori, & per locum extrinsecum, & aliud solum a posteriori, & per locum extrinsecum, nego Majorem: licet autem ex destructione divinæ omnipotentie, tollatur a priori, & per locum intrinsecum, possibilitas creaturarum; ex repugnantia tamen seu impossibilitate creaturarum, solum a posteriori, & per locum extrinsecum, tollitur divina omnipotentia, eo fere modo quo destructis conclusionibus, necessario deductis, veritas principiorum tollitur, ut supra declaratum est.

Obijcies quarto: Deus cognoscit peccata pro formali malitia, non solum ut existentia, sed etiam ut possibilita, que tamen ab ipso, quatenus sunt mala formaliter, causari nequeunt: cognoscit etiam entia rationis, ut chimæras, hæcæ-cervos, & similia humanæ mentis deliria, que ab ipso effingi nequeunt: Ergo omnia que cognoscit, non cognoscit in seipso tanquam in causa.

Confirmatur: Angelus plura cognoscit quorum causa non est, & que non continet in propria virtute: Ergo & Deus.

Ad objectionem respondeo primo, Quod quando dicimus Deum omnia in seipso tanquam in causa cognoscere, hoc debet intelligi de omnibus quorum habet vel habere potest ideam, & que ab ipso ut a primo principio & prima causa efficiente possunt procedere: peccata vero, chimæras, & alia entia rationis, nullam in Deo habent vel habere possunt ideam, ut in ultima disputatione dicemus; nec a Deo ut prima causa efficiente possunt procedere, unde non minus quod illa in Deo tanquam in causa cognosci nequeant.

Respondeo secundo: Quod licet Deus aliqua cognoscat que non causat, ut peccata & entia rationis, illa tamen non cognoscit nisi in effectibus ab ipso causatis, vel causabilibus; & sic omnia cognoscit in seipso tanquam in causa, vel mediate, vel immediate. Quæ doctrina est D. Thom. qu. 2. de veritate art. 1. §. ad 1. & hic art. 10. ad 2.

Denique, si essentia divina ut habet rationem speciei, peritio & immediate representaret creaturas, ille essent obiectum specificativum: partiale saltem & inadquatum, talis speciei increata: sicut in specie Angelica immediate representante plures naturas, & unam immediate ab illa, ita ut humana v.g. non sit ratio cur Leonina representetur, omnes ille naturae integrant obiectum specificativum illius: Sed creaturae non possunt pertinere ad obiectum formale & specificativum essentiae divinae, ut habet rationem speciei increatae: Ergo non possunt ab illa primario, sed tantum secundario representari.

69 Tertia ratio conclusionis sumitur ex D. Thoma 1. contra Gent. cap. 48. ratione 1. ubi sic dicitur: *Operatio intellectualis speciem & nobilitatem habet, secundum id quod est per se primo intellectum, cum hoc sit eius obiectum: scilicet Deus aliud a se intelligitur, quasi per se & primo intellectum, ejus operatio intellectualis, speciem & nobilitatem habet ab alio quam ab ipso: hoc autem est impossibile, cum ejus operatio sit ejus essentia: & hoc quippe ens a se, nequeat ab alio distinguere a Deo primo & per se, sit aliud ab ipso.* Ex quibus verbis haec potest deduci ratio: Si Deus cognosceret creaturas immediate in seipsis, & independenter ab essentia divina prius cognita, obiectum formale & specificativum divinae intellectio, esset ens creatum: vel ens ut sic abstrahens a creato & increato: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud, sequela Majoris est evidens, illud enim censetur esse obiectum formale & primarium alicujus potentiae, vel operationis, quod primario & immediate ab illa attingitur, & independenter ab alio prius affecto, ut constat in potentia visiva, cujus obiectum formale & primarium est color, quem per se primo attingit, secundarium vero & materiale, paries, vel aliud subiectum colore affectum, quia illud non attingitur immediate, & per se primo, sed tantum secundario, & mediante colore.

Minor vero fusa a nobis probata fuit in Tractu de attributis disp. 2. art. 3. potestque rursus hic breviter suaderi. Primo ratione D. Thome jam insinuatam. Cognito desinit suam speciem & perfectionem essentialem ab obiecto formali & primario, & ab illo mensuratur: Sed intelligere Dei, cum sit ejus esse, ejusque natura, non potest desumere suam speciem & perfectionem essentialem a creaturis, nec ab illis mensurari: Ergo ens creatum non potest esse obiectum formale & primarium divinae intellectio.

Secundo, obiectum formale & primarium divinae intellectio, debet esse quod actualissimum, sicut & ipsa intellectio: Sed ens creatum, vel abstrahens a creato & intellectio, est quid potentiale, ut constat: Ergo non potest esse obiectum formale & primarium divinae intellectio, sed solum ens increatum, sui divina essentia, quae est actus purus, & ejusdem immaterialitatis cum illo.

Tertio, Si creaturae pertinerent ad obiectum formale & specificativum divinae scientiae, etiam pertinerent ad obiectum formale & specificativum Theologiae, cum ista sit illius expressio seu participatio: Sed hoc est falsum, ut constat ex dictis disputatione proemiali ad universalem Theologiam art. 3. ubi ostendimus solum Deum esse obiectum formale & specificativum Theologiae: creaturas vero ad obiectum tantum materiale & secundarium pertinere: Ergo creaturae non pertinent ad obiectum formale & specificativum divinae scientiae.

Quarto, Si obiectum formale & specificativum divinae intellectio, sit ens ut abstrahit a creato & increato, sequitur obiectum formale fidei, & aliarum virtutum Theologicarum, esse aliquid abstrahens a Deo & creaturis. Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud, sequela Majoris est evidens, virtutes enim Theologicae sunt participationes divinae intellectio & voluntatis, ac proinde habent idem obiectum formale cum illis. Minor vero demonstrari solet in Tractu de virtutibus Theologicis, & videtur manifesta. Si enim obiectum formale & specificativum illarum virtutum, non esset Deus, sed aliquid creatum, vel abstrahens a Deo & creaturis, ille non essent Theologicae: per hoc enim distinguuntur virtutes Theologicae, a moralibus infusis, vel acquisitis, quod prima respiciunt immediate Deum, tamquam proprium obiectum formale & specificativum: secunda vero circa aliquid obiectum creatum versantur, ut ibidem ostendimus.

60 Ultima ratio nostrae conclusionis potest sic breviter proponi. Ita se habet veritas creata ad intellectum divinum, sicut bonitas creata ad voluntatem divinam: Sed bonitas creata nequit ratione sui immediate terminare actum voluntatis divinae: Ergo nec veritas creata potest ratione sui immediate terminare actum divini intellectio. Major patet, Minor vero variis rationibus demonstrabitur in Tractu de voluntate Dei disp. 2. art. 1. & potest interim breviter suaderi ex D. Thom. infra q. 19. art. 2. ad 2. ubi sic dicitur: *In his qui volunt propter finem, tota ratio movendi est finis, & hoc est quod movet voluntatem: unde cum Deus alia a se non velit nisi propter finem, qui est sua bonitas, non sequitur quod aliquid aliud movet voluntatem suam, nisi bonitas sua: & sic finis alia a se intelligit, intelligitur*

DO ESSENTIAM SUAM, & sic alia a se vult, unde bonitatem suam. Et rursus in solut. ad 3. *Ex hoc quod voluntati divinae sufficit sua bonitas, non sequitur quod nihil aliud vult, nisi ratione sua bonitatis: sicut etiam intellectus divinus, licet esse sit perfectus in hoc ipso quod essentiam divinam cognoscit, rursus in ea cognoscit alia. Quo nihil clarius & expressius in favorem nostrae sententiae dici potest.*

Adde quod Suarez ad hanc coniguit doctrinam, dum 61 opprimere dicitur insuperabili actus liberi Dei, quem non putat se concipere, aut tutari, nisi recurrat ad illud principium, quod actus liberi Dei, & quilibet increatus, essentiam aut bonitatem divinam respicit ut obiectum formale adequatum, creaturas vero ut obiectum materiale a quo non hauriat specificationem. A qua tamen veritate aperte recedit, & simul calidum & frigidum essat, dum in Deo praeter modum cognoscendi creaturas in essentia divina tamquam in causa, admittit aliud genus cognitionis creaturarum in seipsis immediate, & independenter ab essentia divina prius visa: id enim, ut supra ostendimus, est obiectum intellectionis specificativum, ad quod per se primo terminatur, nullo modo prius cognito.

S. III.

Solvuntur objectiones.

62 Obijcies primo: Deus cognoscit veritates creatas omni modo quo sunt cognoscibiles, alias infinitus in cognoscendo non esset: Sed veritates creatae sunt cognoscibiles duobus modis nempe mediate, in divina essentia tamquam in causa, & immediate in seipsis: Ergo Deus illas utroque modo cognoscit.

Confirmatur: Intellectus anima Christi cognoscit veritates creatas in Verbo (hoc est divina essentia visa) & immediate in seipsis extra Verbum, per scientiam supernaturalem infusam, & idque ut anima Christi concedatur omnis modus cognoscendi res creatas, ut communiter docent Theologi 3. part. quaest. 9. sed haec ratio magis urget de intellectu divino: Ergo Deus cognoscit veritates creatas non solum in sua essentia visa, sed etiam immediate in seipsis.

Confirmatur amplius: In Angelis beatis admittitur a Theologis, post D. Augustinum, duplex cognitio, naturalis scilicet, & vespertina; & duplex modus cognoscendi creaturas, in Verbo, & extra Verbum: Ergo similiter uterque modus illas cognoscendi, Deo non debet denegari.

Ad objectionem quae est praecipua Adversariorum fundamentum, relictis variis solutionibus, & facile respondeo distinguendo Majorem: Deus cognoscit veritates creatas omni modo quo sunt cognoscibiles: Si talis modus non dicat imperfectionem ex parte cognitionis, concedo Majorem: si involvat imperfectionem, nego Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam: Nam cognitio immediata creaturarum in seipsis, imperfectionem dependentiae & specificationis involvit, in intellectu cognoscitum refundit, ut constat ex dictis in tertia ratione. Unde quavis veritates creatae sunt immediate cognoscibiles, & de facto sic cognoscuntur ab intellectu anima Christi creato, cujus actus non repugnat humani imperfectioni: non cognoscuntur tamen, nec cognoscuntur ab intellectu divino in seipsis immediate. Per quod ad primam confirmationem patet solutio.

Ad secundam, concessio Antecedente, nego Consequentiam & paritatem, propter duplicem rationem discriminis. Prima est, quia obiectum specificativum intellectus angelici & humani, non est ens increatum, sed ens ut sic, prout abstrahit a creato & increato: obiectum vero specificativum intellectus divini, est ens increatum tantum, seu sola divina essentia, cum ea sola sit ejusdem puritatis, immaterialitatis, & actualitatis cum illo. Secunda, quia (ut supra dicebamus) in Deo utroque infusis perfectio, non potest dari duplex modus cognoscendi creaturas, quorum unus sit magis, & alter minus perfectus, bene tamen in Angelis, & in beatis: modus autem cognoscendi creaturas immediate in seipsis, est minus perfectus, quam modus eas cognoscendi in essentia divina ut in causa: immo (ut supra ostendimus) involvit imperfectionem specificationis & dependentiae a creaturis, Deo repugnantem.

63 Dices: Perfectus est cognoscere objecta sine medio, quam in aliquo medio: v.g. perfectus est videre hominem in seipso immediate, quam in speculo in quo representatur: Ergo modus cognoscendi creaturas immediate in seipsis, multo perfectior est, quam modus eas cognoscendi in essentia divina tamquam in causa, & medio prius cognito.

Confirmatur: Cognito rei in alio ut in causa, est abstractiva: Ergo minus perfecta est, quam cognitio intuitiva rei in seipsis immediate.

Ad instantiam, nego Antecedens, perfectio enim cognitionis non attenditur penes quod sit mediata, vel immediata, sed penes hoc quod magis vel minus clare attingat obiectum: unde cum cognitio creaturarum in essentia divina,

divina, clarior sit, quam cognitio illarum in seipsis, quae (ut Augustinus supra relatus) *decoloratur est*, & obtusior, perfectius est cognoscere creaturas in essentia divina, tamquam in causa, & medio prius cognito, quam illas immediate in seipsis intueri.

64 Ex hoc intelligitur quod ait S. Doctor hic art. 10. ad 4. nempe, *quod cognoscere aliquid per aliud tantum, est imperfecta cognitio, si illud sit cognoscibile per se*: Hoc enim verum est, quando illud quod in alio cognoscitur, in illo minus perfecte continetur & representatur, quam in seipso: focus vero, si in illo perfecte continetur & representatur: unde cum creatura contineatur in essentia divina tamquam in causa, & in idea & arte divina per quam facta sunt, clarissime & perfectissime, ac secundum proprias earum rationes & differentias represententur, modus cognoscendi creaturas in essentia divina tamquam in causa, idea, & exemplari, multo perfectior & nobilior est, quam modus illas cognoscendi cognoscibilitate & veritate, & secundum propriam earum cognoscibilitatem & veritatem, quam Adversarii *disparitatem* appellant, sicut in Angelis beatis, perfectior est notitia creaturarum in Verbo, quae *matutina dicitur*, quam earum cognitio extra Verbum, quae *vespertina appellatur*.

65 Ad confirmationem dicendum, quod cognitio rei in alio est abstractiva, quando non attingit existentiam rei, sed ejus tantum quidditatem & essentiam; focus vero, si attingat ejus existentiam: cognitio enim non dicitur intuitiva, vel abstractiva, ex eo quod fiat cum medio, vel sine medio; sed ex eo quod attingat vel non attingat existentiam rei: unde cum Deus cognoscendo creaturas existentes, in sua essentia tamquam in causa, non solum quidditatem, sed etiam existentiam illarum attingat, cognitio illarum non est abstractiva, sed intuitiva: scientia vero possibilium, quia terminatur ad rerum tantum quidditatem & essentiam, & abstrahit ab illarum existentia, pure abstractiva est: notitia autem futurorum, est intuitiva, quia terminatur ad illa, ut praesentia in aeternitate, quod ad cognitionem intuitivam sufficit, ut infra disp. 4. art. 8. declarabitur, cum agemus de praesentia futurorum contingentium in aeternitate.

66 Obijcies secundo, si Deus non cognosceret creaturas immediate in seipsis, sed solum in seipso ut in medio prius cognito, non cognosceret eas secundum esse formale quod habent in propria natura, sed tantum secundum esse eminentiale quod habent in essentia divina tamquam in causa: At hoc falsum est, ut initio articuli praecedentis contra Aureolum ostendimus: Ergo & illud, sequela Majoris probatur: Creaturae non continentur in Deo formaliter, sed tantum virtualiter, seu eminenter, cum Deus non sit formaliter homo, vel leo, & omnes perfectiones creaturarum habent aliquam imperfectionem admixtam, quae Deo repugnat: Ergo si Deus cognoscat creaturas solum in seipso tamquam in causa, & medio prius cognito, eas non cognoscit secundum esse formale quod in se habent, sed tantum secundum esse eminentiale quod habent in essentia & omnipotentia divina, tamquam in causa prima.

70 Pro solutione hujus argumenti, advertendum est, quod quando dicimus essentiam divinam esse medium in quo Deus cognoscit creaturas, non sumimus essentiam divinam ut distinctam ab attributis, cum ut sic non sit causa adaequata illarum; sed simul cum attributis quae ad productionem creaturarum concurrunt, nempe ideis & arte divina, ut illas representantibus, intellectu ut dirigente per scientiam simpliciter intelligentem, voluntate ut movente & applicante per decretum, & omnipotentia ut exequente per actum imperii, sicut infra ostendimus. Hoc praemisso, ad argumentum respondeo, negando sequelam Majoris; ad cuius probationem dico, quod licet creaturae non continentur formaliter in essentia divina, sed tantum eminenter; continentur tamen formaliter (non in esse entitativo, sed intelligibili) in aliquo attributo, quod ad earum existentiam concurrunt, nempe in ideis & arte divina; cum enim Deus sit causa efficiens intellectus humani, ratione sua ideae & verbi, praehabet res omnes in se formaliter, non in esse entitativo, sed intelligibili & representativo, sicut artifex creatus sua opera, juxta illud, *Qui fecit calceos in intellectu*; & hoc sufficit ut creaturae cognoscantur a Deo secundum esse formale quod habent in seipsis, & non solum secundum esse eminentiale quod habent in divina essentia & omnipotentia.

71 Aliam hujus argumenti solutionem insinuavimus in Tractu de visione beata disp. 4. art. 4. §. 2. in solut. ad 1. ubi diximus duplicem dari continentiam eminentialem: unam imperfectam, & se extendentem solum ad aliquam rationem communem & genericam, qualis est illa quae convenit Soli & aliis corporibus celestibus, respectu corporum inferiorum, quae causant solum quantum ad aliquam rationem communem & genericam, puta rationem viventis, vel corporis corruptibilis, quam per se primo in rerum inferiorum generationibus attingunt; aliam perfectam, & se extendentem non solum ad rationes communes

& genericas, sed etiam ad differentias aeternas & indivisibiles, quae soli Deo competit; cum ipse solus per se primo attingat in rebus creatis rationem entis producibilis in differentis omnium rerum creatarum transcendentaliter inclusam. Quoniam ergo primum genus continentiae eminentialis non sufficit ad manifestationem rei secundum esse formale, & quantum ad ejus rationem specificam & individualem, bene tamen secundum; quia cum talis continentia eminentialis perfectissima sit, & ad omnes rationes, tam genericas, quam specificas, & indivisibiles se extendat, aequivalat continentiae formali, subindeque praestare potest omnia quae illa praestat, & ducere in cognitionem rerum secundum esse formale quod in se habent.

72 Obijcies tertio: Sunt aliquae veritates creatae adeo manifestae, ut per seipsis, absque ullo medio, intellectui creato immoventur, ut prima principia, vel propositiones identicae: Ergo saltem tales veritates possunt cognosci ab intellectu divino in seipsis immediate, & absque eo quod opus sit, ut prius seipsum, vel suam omnipotentiam cognoscat.

73 Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam & paritatem, ob duplicem rationem discriminis. Prima est, quia intellectui creato non repugnat specificari a veritate creata, bene tamen divino, ut supra ostensum est. Secunda, quia intellectus divinus non potest cognoscere veritatem creatam, cognitione qua non sit comprehensiva: comprehensio autem veritatis creatae non potest haberi, nisi omnes illius causae cognoscantur; & quia praecipue causa veritatis creatae, est Deus, ille non potest cognoscere veritates creatas, nisi in seipso ut medio prius cognito: quae ratio cum non habeat locum in intellectu creato possunt praedictae veritates ab illo in seipsis immediate cognosci.

Ex dictis in hoc & praecedenti articulo eruditus Lector agnoscat, quam alta doctrina Thomistarum asserentium Deum omnia in seipso ut in causa cognoscere, radices egerit, Patrum traditionem, & omnium scientiarum principia complexa, & quam vani fuerint haecenus in ea convellenda Adversariorum conatus. Intelligit etiam, sententiam asserentem Deum futura contingentia in suo decreto cognoscere, non esse novum Thomistarum inventum, ignotum antiquis Patribus, maxime D. Augustino, & S. Thome, ut P. Annatus in libro quem pro defensione scientiae doctae edidit, singulis fere paginis objicit: cum uterque S. Doctor, locis supra adductis, non aliam agnoscat in Deo creaturas quascunque seu possibiles seu futuras cognoscendi rationem, quam in seipso ut in causa: & Dionysius omnium Theologorum post Apostolos antiquissimus, hanc doctrinam clarissime & disertissime tradidit. Sed mirum, quod cum haec de cognitione creaturarum in Deo controversia tanti sit momenti ad constituendam aut evertendam scientiam medianam, eam tamen praedictus Autor ne leviter quidem attingeret: sed hanc difficultatem, ex qua, ut supra ostendimus, omnino pendet positio vel destructio talis scientiae, penitus dissimulaverit; quod non leve indicium est, adeo firmam esse nostram doctrinam, ut nihil possint Adversarii illi opponere, quod facile non exortiamus.

ARTICULUS III.

An & quomodo Deus non entia, mala, singularia, & infinita cognoscat?

Primumquam differamus de causalitate divinae scientiae, & de modo quo Deus futura contingentia tam absoluta, quam conditionata cognoscit, breviter explicandum est, an, & quomodo non entia, mala, singularia, & infinita ab illo cognoscantur, de quo agit S. Thomas art. 10. 11. & 12. hujus questionis.

Dico ergo primo, Deum cognoscere non entia, seu figmenta, & entia rationis, quae ab intellectu creato fabricantur, et tamen nullo modo efformare.

Prima pars colligitur ex D. Thoma hic art. 9. ubi sic ait: *Deus cognoscit omnia quae sunt in potentia creaturae, sive activa, sive passiva, sive in potentia opinandi, vel imaginandi*: Sed entia rationis continentur in potentia intellectus creati, & in ea habent esse obiectivum: Ergo a Deo cognoscuntur.

Confirmatur: Deus cognoscit omnes hominum cogitationes, etiam vanas, juxta illud Psalm. 83. *Domini scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt*. Ergo etiam cognoscit illarum objecta, quae interdum sunt chimerae, & entia rationis.

Secunda pars probari solet in Philosophia. Ratio fundamentalis est, quia formatio entium rationis derogat perfectioni divini intellectus: ille enim qui format entia rationis, apprehendit obiectum alter ac est in se, ex parte rei cognite, id est in re cognita apprehendit aliquid, quod revera ei non convenit: puta relationem rationis in re absoluta ab omni respectu, vel distinctionem rationis

In re omnino simplici: Sed hoc, ut constat, derogat perfectioni, & veritati divini intellectus, quae consistit in adequatione cognitionis cum re cognita, id est, in eo quod obiectum cognoscitur eo modo quo est in se: Ergo affirmatio entium rationis derogat perfectioni & veritati divini intellectus. Unde licet divina scientia se extendat ad entia rationis ab intellectu humano facta, vel factibilia, quia tamen talis cognitio est mere speculativa, nec apprehendit rem aliter ac est in se, vel non ens ad modum entis; sed solum videt non entia habere modum entis in intellectu creato, non format entia rationis. Sed haec merces & questus, ad nudandas & Scholas Philosophorum remittenda sunt: in his enim diutius immorari, nec vacat, nec expedit.

76 Dico secundo: a Deo cognosci omnia mala naturae, poenae & culpe, non per bonitatem incretam immediate, sed per bonitatem creatam.

Prima pars conclusio est de fide, quam tamen videtur negare Averroes relatus a D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 71. & quidam Haeretici Albanenses, negantes Deum cognoscere peccata, nisi ex relatione diaboli: quorum fundamentum potuit esse, quia in Scriptura Deus dicitur ignorare peccata.

Probat per Scripturam: dicitur enim de malis naturae, Sapientia 8. *Morsio sit, antequam fiant.* De malis poenae Amos 3. *Si erit malum in civitate quod non fecerit Dominus.* Et Prov. 15. *Infernus & perditio eorum Dominus.* De malis culpe Job 14. *Signasti quasi in saculo delicta mea.* Et Deuter. 32. *Nonne haec condita sunt apud me, & signata in libris meis.* Ubi allusio fit ad sacculos litium, vel ad eos in quibus servari solebant pondera, Deuter. 15.

77 Probat secundo ratione defumpta ex D. Thoma, loco citato. Obiectum intellectus est verum: Sed verum habetur in cognitione mali; nam sicut verum est bonum dari, & esse prosequendum: ita etiam verum est dari malum, & esse fugiendum: Ergo Deus mala cognoscit.

Confirmatur: Cognitio mali non est damnanda, nisi quantum inducit voluntatem ad malum; nec est deorsum, nec aliquam inducit turpitudinem: tum quia visio, aut pictura monstri, potest esse pulchra: tum etiam, quia ut Deus cognoscit mala, non debet illis assimilari, quandoquidem non cognoscit ea per propriam speciem illorum, & ut obiecta formalia, sed tantum materialia.

78 Probat tertio: Deus perfecte cognoscit bona creata, ac proinde quidquid illis potest accidere, & opponi: Sed malum opponitur bono, & illud corrumpit: Ergo ut perfecte cognoscatur bonum, debet malum cognoscere.

Denique eadem pars fundatur. Mala culpa Deus prohibet & punit tanquam iudex, mala vero poenae & naturae efficit tanquam prima causa, & provisor universalis, propter bonum & conservationem universi, unde pertinent ad ejus providentiam: At quae cadunt sub providentia Dei, cadunt etiam sub ejus cognitione, & sapientia, alias Deus ageret modo caeco, & ignaro: Ergo Deus talia mala cognoscit. Unde quando Scriptura dicit, *Levum non cognoscere mala*, hoc intelligendum est, vel quia distulit, differendo punitionem, vel quia non cognoscit per propriam ideam, vel quia non cognoscit per scientiam approbationis, & operativam, maxime mala culpe, ut supra annotavimus.

79 Major est difficultas circa secundam partem conclusionis. Zemel enim & alii Recentiores existimant, mala cognosci a Deo per propriam essentiam, & bonitatem incretam immediate. Sed opposita sententia communis est apud Thomistas: pro cuius intelligentia, & probatione secunda partis conclusionis.

Observandum est primo: aliud esse quod unum non possit cognosci sine alio, aliud quod cognoscatur per illud: relatio enim, v.g. non potest cognosci sine extremo, in quo tamen non cognoscitur, cum correlativa sint simul cognitione, & natura.

Observandum secundo, quod quando dicimus, Deum cognoscere malum in bono creato cui opponitur, non intendimus bonum creatum, habere rationem speciei, vel obiecti formalis, respectu intellectus divini, ad cognitionem mali; sed tantum quod habeat rationem obiecti materialis cogniti in divina essentia, & in eo sic cognito, ut obiecto materiali, asserimus cognosci malum creatum. Sic ergo explicata secunda pars conclusionis.

80 Probat per primo: Malum non potest cognosci, nisi in bono, & per bonum cui opponitur: Sed malum creatum non opponitur bonitati incretae: Ergo non cognoscitur per illam, sed per bonitatem creatam. Major declaratur: vel enim malum consistit in privatione, & sic non potest cognosci, nisi per formam oppositam bono; vel consistit in aliquo positivo, & illud non habet rationem mali, nisi quantum differat a regula: Sed discordantia non cognoscitur nisi per concordantiam; sicut Grammaticus non cognoscit incongruam locutionem, nisi per congruam. Ergo malum non potest cognosci, nisi per bonum cui opponitur. Minor etiam probatur: Si malum immediate opponeretur Deo, & bonitati incretae, deberet illi opponi, vel contrarie,

vel privative: Neutrum dici potest: Ergo &c. Minor probatur: Tum quia opposita contrarie, vel privative, nata sunt fieri circa idem: malum autem, & bonum divinum non habent commune subiectum. Tum etiam, quia malum diminuit bonum cui opponitur; bonum autem divinum non potest diminui per malum.

Addo quod bonum expellit malum cui formaliter opponitur: Sed bonum divinum non expellit formaliter malum creatum, sed tantum effective: si enim formaliter illud expelleret, nullum daretur malum in rerum natura: sicut si daretur lux infinita, nulle darentur tenebrae, eo quod lux tenebras formaliter expellat: Ergo malum creatum bono divino, non contrarie, nec privative opponitur.

Probat per secundo eadem pars: Deus non cognoscit malum, nisi per ideam boni, ut docet D. Thom. quael. sequenti art. 3. ad 1. Atqui Deus non habet ideam suae bonitatis, sed tantum bonitatis creatae, quia non habet ideam, nisi factibilem: Ergo per suam bonitatem non potest cognoscere malum.

Quod diximus de malo naturali, dicendum est etiam de morali, scilicet de peccato: illud enim simpliciter cognoscitur a Deo per privationem rectitudinis debite inesse actui, in materia talis, vel talis virtutis: si vero dicatur, quod peccatum in privativo consistit, ut nonnulli docent, sive in positivo, ut illi probabiliter sentiunt: quia illud positivum, ut dicemus in Tractu de peccatis, non habet rationem completam constitutivam peccati, nisi per connotationem privativam, & sic ad cognitionem peccati semper iterum requiritur.

Dico tertio: Deum cognoscere singularia, etiam materialia. Ita D. Thomas hic art. 11. & Philosophus 1. de anima, & in 3. Metaph. ubi arguit Empedoclem, eo quod cognitionem singularium Deo denegaverit.

Probat per primo ratione D. Thomae. Omnes perfectiones simpliciter simplices, quae in creaturis reperuntur, dispersae sunt unite in Deo: Sed cognitio singularium est perfectio simpliciter simplex intellectus homini, melius est enim ea scire, quam ignorare: Ergo illa reperitur in Deo.

Probat per secundo: Deus est causa rerum per suam scientiam, ut disputatione sequenti ostendimus: unde tantum se extendit ejus scientia, quantum ejus causalitas: At divina causalitas se extendit ad omnia singularia, & ad rationes non solum genericas, & specificas, sed etiam atomas, & individuales, quia Deus omnes suos effectus attingit sui ratione universalissima entis, quae transcendentaliter includitur in omnibus gradibus, formalitatibus, & differentis rerum creaturarum; Ergo ea omnia cognoscit.

Probat tertio alia ratione D. Thomae: Species per quam Deus omnia cognoscit, nimirum ipsa divina essentia, cum sit infinita in representando, omnia cognoscit illa divino intellectu perfectissime representat: ac proinde non solum secundum rationes genericas, vel specificas, sed etiam atomas, & individuales.

Denique, cum cognitio quam Deus habet de creaturis, non sit pure speculativa, sed etiam practica, & factiva illarum, non est perfecta, nisi ad singularia perveniret: nam cognitionis practicae finis, est operatio, quae in singularibus est, & circa singularia versatur.

Dico ultimo: Deum cognoscere infinita, non solum per scientiam simpliciter intelligentem, sed etiam per scientiam visivam. Est etiam D. Thomae art. 12.

Prima pars probatur ratione quam ibidem habet. Deus per scientiam simpliciter intelligentem comprehendit suam omnipotentiam, & potentiam ac virtutem cujuslibet creaturae, ac proinde cognoscit omnia ad quae illa potest se extendere: Sed divina omnipotentia, & potentia creaturae, possunt se extendere ad infinita saltem in potentia, & sine esthoreticis: Ergo Deus per scientiam simpliciter intelligentem cognoscit infinita. Major patet, Minor probatur quantum ad utramque partem. In primis enim divina omnipotentia, cum sit simpliciter infinita, potest producere perfectiores, & perfectiores creaturas in infinitum; alias posset dari perfectissima creatura, quam Deus posset producere, quod est absurdum; cum enim nulla posset dari creatura infinite perfecta (ut in Tractu de attributis ostendimus disp. 4. art. 4. §. 2.) divina omnipotentia exhaureretur productione aliquorum finiti, ac proinde non esset infinita simpliciter.

Probat etiam Minor, quantum ad secundam partem. Nam in potentia intellectiva, & volitiva Angelorum & Hominum continentur infinite cogitationes, & affectiones cordium, quas Angeli, & Beati, successive producent per totam aeternitatem; quae cogitationes, & affectiones, licet sibi invicem succedant, nec possint in propria mensura esse simul, in aeternitate tamen simul existunt: quia, ut in ista dicemus disp. 4. art. 7. aeternitas ratione lux infinitatis, & indivisibilitatis, simul, & in unico nunc, seu instanti indivisibili, continet, & ambit omnia quae sunt successive futura in propriis durationibus & mensuris. Ex quo probata manet secunda pars conclusionis, cum enim scientia visivis terminetur ad res praeteritas, & futuras ut praesentes in aeternitate, quae est mensura divinae cognitionis, & in

& in illa, ut jam diximus, simul existant infinite cogitationes & affectiones, quas Angeli & Beati elicient per totam aeternitatem, sequitur Deum cognoscere infinita, non solum per scientiam simpliciter intelligentem, sed etiam per scientiam visivam.

DISPUTATIO III.

De causalitate Divinae scientiae respectu creaturarum.

Explicatis his quae pertinent ad existentiam, quidditatem, unitatem, & perfectionem divinae scientiae, modumque quo creaturas in essentia divina tanquam in causa, & medio cognitio attingit, consequens est, ut ea quae ad ejus efficaciam & causalitatem spectant, declaremus; & quatuor celebres difficultates, quae hic agitari solent, breviter resolvamus. Prima est, an scientia Dei sit causa rerum, non solum directiva, sed etiam effectiva. Secunda, cujusmodi scientiae talis causalitas & efficacia competat: An ei quae dicitur simpliciter intelligenti, vel illi quae visivis nuncupatur. Tertia, an ideo res fiat futura, quia sciuntur a Deo, vel e contra, ideo ab illo sciuntur, quia futurae sunt. Quarta, an deum in Deo aliqua potentia executiva, virtualiter ab ejus intellectu, & voluntate distincta.

ARTICULUS I.

An scientia in Deo sit causa rerum, non solum directiva sed etiam effectiva?

§. I.

Primitivum quae apud omnes sunt certa.

Suppono primo tanquam certum secundum fidem, & Deum per intellectum & voluntatem producere creaturas, ac proinde ejus scientiam omnium rerum causam existere, saltem directivam. Quam veritatem ex multis sacrae Scripturae testimoniis probant Recentiores. Nobis sufficit illud Psalmi 103. *Omnia in sapientia fecisti.* Item Psalmi 135. *Qui fecit caelos in intellectu.* Et ad Ephesios 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae.* Unde Dionysius cap. 7. de divin. nomin. *Scientia divina omnium est arctiva, & semper omnia componit, usque causa indivisibilis coherens, & ordinis omnium, sineque principio, cum spontaneum principium semper committit, & unam universi compositionem, actionemque sublevarium efficit.*

Probat per secundo eadem suppositio, ratione Tract. 1. disp. 1. art. 2. §. 2. deducta, demonstrando existentiam & intellectualitatem Dei. Agens primum ordinare debet & dirigere res universi, ut ibidem demonstravimus: Sed hoc non potest, nisi per scientiam, & sapientiam, sapientiam enim est ordinare: Ergo scientia in Deo est causa rerum, saltem directiva.

Præterea, Scientia Dei respectu creaturarum, se habet sicut scientia artificis respectu artefactorum ut docet D. Thomas hic art. 8. At haec est causa operis, saltem directiva: Ergo & scientia Dei.

Eandem veritatem demonstrat idem S. Doctor 1. contra Gentes cap. 23. novem rationibus, quarum haec praecipua est: Perfectissimo agenti attribui debet perfectissimus modus operandi: Sed ille modus est operari per scientiam & voluntatem, agens enim naturale, non agit cum dominio suorum actuum, sicut agens intellectuale; nec ejus virtus se extendit ad plures effectus specie diversos, sed determinatur ad unum; ex quo fit quod naturalia uniformiter, & uno modo semper eveniant: Ergo Deus cum scientia & libertate ad extra operatur, subindeque ejus scientia, directiva saltem, ad productionem rerum concurrat.

8 Confirmatur: Agens naturale debet ab alio dirigi, ut finem attingat; quem non cognoscit; sicut sagitta, ut attingat scopum debet dirigi a sagitario; agens vero intellectuale, seipsum dirigit, & sibi praescribit determinatum finem: Ergo modus agendi agens intellectuales, perfectior est modo agendi agens naturalis.

Hoc praesupposito, inquirimus, an praefer vim illam directivam, quam omnes attribunt divinae scientiae, vera & propria causalitas, & efficacia respectu creaturarum, illi conveniat: quod ut plenius innotescat,

5 Suppono secundo, quod ad formationem artificiatum, scientia, voluntas & vis executiva concurrunt; scientia dirigendo, voluntas movendo, vis executiva exsequendo: quod in artifice creato conspiciat, qui si domum, v. g. est aedificatur, prius scientie praeconscribit finem, quem voluntas appetit: mox intellectus consiliis de mediis, & domus fabricanda meditatatur naturam; voluntas eligi media praeconsiliata, & movet intellectum ut imperet; ad imperium sequitur vis activa, applicans

vim executivam ad opus, ac denique sequitur executio. Quae omnia a creato artifice, per distinctos actus & potentias sunt.

Querimus ergo, an scientia Dei practica, non solum directivum praestet concursum, in productione creaturarum, regulando opus, ostendendo finem, & modum illas producendi; sed etiam efficienter in illas influat, vel applicando potentiam executivam ad opus, vel immediate imperando earum productionem.

Partem negativam tenent plures Recentiores extra Schoalam D. Thomae, qui divinae scientiae attributum solum vim directivam in productione creaturarum; earum vero efficientiam, voluntate immediate procedere, vel a voluntate Dei, vel ab aliqua potentia executiva, virtualiter ab ejus intellectu, & voluntate distincta. Thomista vero & plures alii docent, scientiam non solum dirigere Deum in productione creaturarum, sed etiam imperare, & sequi immediate earum productionem, per actum imperii formaliter immanentem, & virtualiter transeuntem, quod eas immediate dirigit: unde nullam aliam potentiam executivam in Deo agnoscunt, quam ejus intellectum practicum, ut constat ex dicendis art. 4.

§. II.

Haec sententia ne verior & probabilior eligatur.

Dico igitur: Scientiam in Deo esse causam rerum, non solum directivam, sed etiam effectivam, Probat per primo ex Scriptura, dicitur enim Prov. 3. *Dominus sapientia fundavit terram, stabilitate caelos prudentia.* Et cap. 8. Divina Sapientia loquens in propria persona, dicit: *Quando preparabat caelos aedera, quando apponere fundamenta terra, cum eo eram in caelis componens.* Et D. Joannes loquens de Verbo divino, non solum directivum, sed etiam veram & realem efficientiam significat: Ergo ex Scriptura scientia Dei est causa rerum, non solum directiva, sed etiam effectiva.

Probat per secundo ex SS. Patribus, dicit enim S. Augustinus 3. de Trinitate, relatus a D. Thoma, hic art. 8. *Universas creaturas spirituales & corporeas, non quia sunt, ideo novit Deus, sed ideo sunt quia novit.* Explicat enim causam, quae fit causa productiva rerum: Ergo scientia Dei est causa rerum, non solum directiva, sed etiam effectiva. Unde idem S. Doctor 11. de Civit. cap. 10. *Occurrit, inquit, animo quiddam mirum, sed tamen verum, quod ipse mundus nobis notus esse non potest, nisi esset: Deo autem nisi notus esset, esse non posset.* Et Tertullianus in Apologeticis: *Quod colimus Deus unus est, qui totam molem istam cum omni instrumento elementarum, corporum, spirituum, veris quo iustis, ratione qua dispersit, virtute qua parit, de nihilo expressit, in ornamentum magnificentiae suae.* Hoc etiam agnovere Gentiles Philosophi, nam Aristoteles 3. de anima textu 4. approbat opinionem Anaxagore; qui asserbat primum principium rerum omnium esse sapientiam & intellectum.

Probat tertio ex D. Thoma hic art. 8. in corp. dicente: *Scientia Dei est causa rerum, sicut scientia artificis est causa artificiarum:* At scientia artificis est causa artificiarum, non solum directiva, sed etiam effectiva, ut idem S. Doctor docet locis infra referendis: Ergo & scientia Dei. Item ibidem dicit, quod *forma intellectus est principium operationis, sicut calor est principium calefactionis:* Sed calor est principium effectivum calefactionis, ut constat: Ergo &c. Denique in resp. ad 3. ponit discrimen inter scientiam Dei, & nostram, quod nostra est a rebus accepta, & illis posterior: divina vero est causa rerum, & illis prior.

Probat quarto, ratione fundamentali: Deus producit creaturas ad extra per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter transeuntem: Sed talis actus pertinet ad intellectum practicum: Ergo & productio creaturarum. Major demonstrabitur infra art. 4. & sufficienter constat ex variis locis Scripturae, in quibus productio creaturarum attribuitur divino imperio: dicitur enim Genes. 1. *Fiat lux, & facta est lux.* Psalm. 148. *Ipsa dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Minor autem probari solet 12. q. 17. ubi ostenditur actum imperii procedere ab intellectu, quamvis supponat motum, & applicationem voluntatis. Ratio fundamentalis est, quia imperium est intimatio, ordinatio, & praecipium: Sed haec omnia pertinent ad intellectum, intimatio enim est quadam spiritalis locutio; locutio autem pertinet ad intellectum, qui est veluti os substantiae spiritalis, juxta illud Psalmi 31. *Os iusti multibabitur sapientiam.* Item ordinare unum ad aliud, & unum cum alio conferre, pertinet ad intellectum practicum, & ad virtutem prudentiae: sicut unum ex alio inferre, spectat ad scientiam, & ad intellectum speculativum. Denique, praeter